

УДК 378.1

С.В. САПОЖНИКОВ,
*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та психології
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ І КОЛЕДЖАХ КРАЇН ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті робиться спроба висвітлення та аналізу науково-практичних підходів (технологічного; педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості; особистісно-діяльнісного; змістово-процесуального; задачного; діалогічного; компетентнісного; індивідуально-диференціального; імітаційно-ігрового) до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах країн – членів Організації Чорноморського економічного співробітництва.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, система вищої освіти, педагогічні кадри, підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодення в країнах Чорноморського регіону визначається суттєвими перетвореннями – здійснюється оновлення всіх структур національних систем освіти, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми і зв'язки між професійною підготовкою вчителя і школою. Загальний напрям усіх змін у системі вищої освіти обумовлений розпочатим об'єднанням з державами Чорноморського економічного регіону і країнами Європейського Союзу. На початку XXI ст. уряди одинадцяти країн – Румунії, Болгарії, Туреччини, Грузії, Росії, України (прибережні країни) і Молдови, Албанії, Греції, Азербайджану, Вірменії домовилися про Чорноморське економічне співтовариство (BSEC), у якому функціонує Парламентська асамблея Чорноморського економічного співтовариства (PABSEC). Обидві регіональні організації у своїх статутних документах орієнтуються на європейські освітні процеси і прагнуть співробітництва у галузі вищої освіти. Усі країни регіону приєдналися до ООН і її спеціалізованих органів, а також до Організації з безпеки і співробітництва в Європі (OSCE). Зазначимо, що у системах вищої освіти країн Чорноморського регіону навчається близько 5 млн студентів і працює близько 400 тис. викладачів. 6 березня 1993 р. в Стамбулі міністри культури Албанії, Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Молдови, Румунії, Росії, Туреччини та України підписали Чорноморську конвенцію про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. П'ятнадцять статей конвенції охоплюють різноманітні починання, а також різні форми співробітництва у галузі культури, освіти, науки та інформації, у тому числі співробітництво та взаємообмін наукових і культурних організацій та освітніх установ. Конвенція передбачає обмін викладачами, лекторами та студентами, мовну практику, наукову та дослідну діяльність, аспірантуру, обмін інформацією про можливості взаємного визнання дипломів і ступенів, розробку програм молодіжного культурного обміну, міжрегіональне співробітництво та пряму взаємодію міст і регіонів, що приєдналися до конвенції країн у галузі культури, освіти, науки та інформації.

У 1997 р. з метою розвитку співробітництва та ефективної взаємодії в освітній, науковій та культурній сферах університетів та інших організацій країн – учасниць Організації Чорноморського економічного співтовариства була заснована Мережа університетів Чорноморського регіону (BSUN).

Сьогодні між країнами – членами Парламентської асамблеї Чорноморського економічного співтовариства (PABSES) діють двосторонні урядові угоди та протоколи про співробітництво у галузі освіти. Туреччина підписала договори про співробітництво у галузі культури і освіти з Албанією, Азербайджаном, Румунією та Росією. Україна має домовленість про співробітництво у галузі освіти з Румунією та Молдовою. Міністерство освіти Азербайджанської Республіки уклало договори про співробітництво з відповідними міністерствами Туреччини, Росії та Молдови. Грецька Республіка у галузі освіти співробітничала з Азербайджаном, Албанією, Вірменією, Болгарією, Грузією, Румунією, Росією, Туреччиною та Україною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Наукове дослідження вищезазначених процесів є актуальним завданням у світлі перспектив інтеграції України до загальноєвропейського освітнього простору. Теорія і практика зарубіжного освітнього процесу стала предметом наукового пошуку провідних українських науковців (Н. Абашкіної, Г. Алексевич, О. Олексюка, Г. Єгорова, О. Ковязіної, Л. Латун, Б. Мельниченко, Є. Москаленко, О. Овчарук, О. Рибак, Г.В. Степенко, І. Тараненко, І. Фольварочного, О. Глузмана, Л. Пуховської, Т. Панського, В. Вдовенко, В. Семілетко, Г. Воронки, Т. Осадчої, Т. Кошманової та ін.). Проблеми історії, філософії і теорії вищої педагогічної освіти в Україні і за кордоном висвітлено у працях С. Гончаренка, І. Зязюна, Н. Ладигець, В. Лугового, В. Майборода, Н. Нічкало, Ф. Панаціна, З. Равкіна, Ш. Чанбарісова, В. Шадрікова, І. Яковлева, М. Ярмаченка, Б. Вульфсона, С. Головка, В. Кеміня, Н. Лізунової, З. Малькової, І. Марцінковського, М. Нікандрова, Л. Пуховської, Т. Яркіної, Т. Кошманової та ін.

Так, проблема підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. тривалий час залишалися поза увагою провідних учених, що і обумовило наш науковий інтерес.

Метою статті є спроба висвітлення та аналізу науково-практичних підходів до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах країн Чорноморського регіону.

Згідно з метою дослідження було поставлено такі **завдання**: висвітлити та проаналізувати існуючі науково-практичні підходи до організації навчального процесу в педагогічних університетах і коледжах країн Чорноморського регіону.

Виклад основного матеріалу. Зміст, структура і функції вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону реалізуються в цілісному навчальному процесі. Системний підхід до дослідження особливостей навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах країн Чорноморського регіону сьогодні є досить новою галуззю знань.

Системний підхід до навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах є предметом комплексних досліджень вітчизняних і російських науковців С. Архангельського, О. Глузмана, С. Гончаренка, І. Лернера, А. Міщенко, В. Семіченко, В. Сластьоніна, В. Якуніна. Провідною ідеєю їх дослідно-експериментальних пошуків стало положення про те, що особистість сучасного педагога формується в цілісному педагогічному процесі. Тільки за цієї умови може бути підготовлений учитель, у якого розвинуто системне бачення навчально-виховного процесу як цілісного явища і є готовність до його реалізації.

Аналіз наукових праць, практики підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах країн Чорноморського регіону дозволив визначити особливості науково-практичних підходів до організації навчального процесу. Сучасні зарубіжні науковці [2; 4; 5; 8] виділяють такі науково-практичні підходи до організації навчального процесу: *технологічний; педагогічної взаємодії, співробітництва та співтворчості; особистісно-діяльнісний; змістово-процесуальний; задачний; діалогічний; компетентнісний; індивідуально-диференціальний; імітаційно-ігровий.*

Основу *технологічного підходу до організації навчання у вищій школі Азербайджану, Албанії, Болгарії, Вірменії, Греції, Грузії, Росії, Туреччини, України становить єдність педагогічної взаємодії і активної пізнавальної діяльності студентів. Цей підхід дозволяє студентам структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити їх до активного процесу пізнання і різнобічно розвивати їх як особистостей, забезпечуючи тим самим їх подальше вдосконалення. Сучасні зарубіжні фахівці зазначають, що стан активного суб'єкта педагогічного процесу дозволяє успішно готувати студентів до майбутньої самостійної про-*

фесійної діяльності з опорою на особисту ініціативу і власні сили та забезпечує йому творчу свободу професійних дій. Технологічний підхід до організації навчання студентів більшості країн Чорноморського регіону дозволяє студентам отримати можливість самостійно формулювати цілі та ставити завдання, планувати, організовувати роботу та приймати управлінські рішення, контролювати та оцінювати одержані результати. У ході реалізації творчої взаємодії студентів і викладачів педагогічний процес перетворюється на механізм трансляції професійних знань, вмінь, навичок, загальнолюдських та професійних цінностей. Прикладом реалізації технологічного підходу до формування різних компетенцій майбутнього педагога є організація неперервної педагогічної практики в університетах Вірменії. Вірменський науковець В. Карапетян підкреслює, що вузівська освіта як структурна і функціонально-динамічна система спрямована на розвиток професійних компетенцій студентів та викладачів на різних етапах організації і здійснення освіти [7, с. 361].

У ряді країн Чорноморського регіону (Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна) провідною ідеєю організації і реалізації навчального процесу є *педагогічна взаємодія* у системі «викладач – студенти». Її сутність полягає у постановці творчого навчального завдання, розв'язання якого передбачає спільне прогнозування, моделювання і розробку шляхів його вирішення, виконання завдання за допомогою різних підходів та формулювання висновків про ефективність результатів роботи. Психологічна стратегія взаємодії в ході навчального процесу – це включення в оволодіння навчальним матеріалом кожного студента, опора на його особистий досвід. Педагогічна взаємодія характеризується тим, що на заняттях створюється ситуація психологічного комфорту, можливості пізнавального й емоційного спрямування студента на створення умов для його самовираження й самостійних дій. У цьому контексті кожний студент зобов'язаний усвідомлювати і засвоювати принципи педагогічної взаємодії, які передбачають інтенсивність та розширення обсягів та видів спілкування, психологічний комфорт, який забезпечує саморозкриття особистості, створення індивідуальної програми взаємодії зі студентом. Студенти, які засвоюють принципи педагогічної взаємодії, повинні навчитися встановлювати контакти, налагоджувати продуктивну педагогічну комунікацію, яка базується на прийнятті один одного, взаємній повазі та довірі. Не менш значущою є потреба в розумінні психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей дитини. Майбутній педагог повинен розбиратися у внутрішньому світі дітей, виявляти ті потреби, здатності та можливості, які в них сформовано, щоб мати можливість надати допомогу у створенні власної індивідуальності. Особливості ефективності педагогічної взаємодії, ідеї дитиноцентризму широко висвітлюються в наукових працях українських філософів, педагогів і психологів В. Андрущенко, Г. Балла, В. Кременя, О. Савченко. Так, В. Кремень зазначає, що організація навчально-виховної роботи за принципом дитиноцентризму значно складніша, але це єдиний шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства, не говорячи про те, що це єдиний шлях до щастя кожної людини. Власне кажучи, вчитель разом з батьками повинен допомогти дитині пізнати і розвинути себе, і тоді, ставши дорослою, людина найбільш повно самореалізується, забезпечивши і власний успіх (бо займатиметься улюбленою справою і робитиме це фахово), і несуперечливий та динамічний розвиток суспільства [9].

Особистісно-діяльнісний підхід до організації навчання студентів є найбільш актуальним у системі вищої педагогічної освіти Вірменії, Греції, Грузії, Молдови Росії, України. Основні положення особистісно орієнтованого підходу полягають у забезпеченні розвитку та саморозвитку особистості студента шляхом виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності. Особистісно-орієнтована освіта базується на визнанні кожним студентом права власного шляху розвитку, зосередженні його уваги на максимальному розвитку сутнісних сил, відповіді на власні питання: «До чого я прийшов, які результати отримав та якими зусиллями це досягнуто?». Зміст освіти, засоби і методи структуруються таким чином, що дозволяють студентів проявити вибірковість до предметного матеріалу, його виду та форми. Відповідно до цих цілей розробляються індивідуальні програми (концепції, карти, щоденники), які моделюють дослідницьке мислення; організуються групові заняття на основі діалогу й імітаційно-рольових ігор; навчальний матеріал інтегрується для реалізації методу дослідних проєктів, що виконуються самими студентами. Основною ланкою досліджуваного підходу, який широко використовується

ся в країнах Чорноморського регіону, є *особистісно-орієнтована ситуація*, у якій студент шукає особистісний і професійний сенс, будує образ та модель своєї життєдіяльності, оцінює результати творчого пошуку оптимальних шляхів саморозвитку. Технологія створення особистісно-орієнтованої ситуації включає три характеристики: а) ситуація неодмінно діалогічна в різних формах і модифікаціях; б) вона життєво контекстуєвана, тобто знаходиться у сфері життєдіяльності студента; в) є можливою за умови вільної, творчої, соціально активної діяльності. Виходячи з цього, досвід особистості майбутнього педагога, складається із досвіду виконання і виявлення ним функцій: вибору, переваги, висловлення своєї думки, визначення цінностей, реалізації автономних життєвих планів. Джерелом досвіду студента є все, що стосується сфери спрямованості його особистості: мотиви, інтереси, потреби, цілі. Особистісно-орієнтований підхід широко реалізується при організації навчального процесу в педагогічних університетах Росії (В. Сериков, І. Якиманська).

Основою *змістово-процесуального підходу* до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах Азербайджану, Албанії, Болгарії, Вірменії, Греції, Грузії, Молдови, Росії, Румунії, Туреччини, України є узгодженість змісту й організаційних форм, методів і засобів педагогічної взаємодії, спрямованих на формування активної пізнавальної діяльності студента. Змістово-процесуальний підхід поєднує в собі навчальну інформацію й елементи процесу її засвоєння, що дозволяє стимулювати активну пізнавальну позицію студентів та цілеспрямовану роботу з розвитку професійних властивостей і якостей їх особистостей. Цей підхід дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання і впливати на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову та психофізіологічну сферу їх особистості, тим самим забезпечуючи процес їх професійного зростання. Цей підхід, як і технологічний, дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання та різнобічно розвивати їх як особистостей, забезпечуючи тим самим їх подальше професійне зростання. Становище діяча, активного учасника педагогічного процесу дозволяє успішно готувати студентів до самостійної професійної діяльності з опорою на особисту ініціативу та власні сили і забезпечує їм свободу професійної діяльності.

Змістово-процесуальний підхід змінює існуючу ситуацію, коли студентів орієнтують на засвоєння певного обсягу знань, який ніяк не співвідноситься з їх майбутньою професійною діяльністю. Як слухач студент закріплює в основному виконавчі уміння і навички, а його практичні уміння обмежуються лише передаванням навчальної інформації та педагогічним впливом на учнів. Стереотип поведінки, який склався у вищому педагогічному навчальному закладі, вони переносять на самостійну педагогічну діяльність, виступаючи при цьому засобом пригнічення волі, самостійності, активності та ініціативи школярів. Слід зазначити, що якості, необхідні для організації навчальної роботи, активізації позиції кожного школяра, творчого співробітництва і співтворчості учителя та учнів, сьогодні залишаються недостатньо розвиненими в більшості випускників педагогічних вишів. Прикладом реалізації змістовно-процесуального підходу можуть бути університети Грузії, в яких навчальний процес передбачає узгодження змісту навчальних дисциплін з формами, методами та технологіями їх проведення. Так, відомий грузинський педагог Д. Доборджінідзе відзначає важливість і необхідність осмислення процесу раціонального та наукового відбору навчальної інформації, відповідних організаційних форм діяльності викладача та студентів.

Задачний підхід до навчання в Росії, Румунії, Туреччині, Україні передбачає уведення до змісту навчальної інформації таких завдань, які активізують мисленнєві процеси студентів, закріплюють у них вміння оперувати теоретичними знаннями у практичних ситуаціях, користуватися ними при вирішенні навчальних завдань, осмислювати і бачити їх прикладний характер у професійній діяльності. Задачний підхід до навчання у вищих педагогічних навчальних закладах має у своїй основі педагогічні завдання, які визначаються як результат усвідомлення суб'єктом виховання в педагогічній ситуації необхідності виконання професійних дій і прийняття їх до виконання. Педагогічне завдання є одним з інструментів перетворення нових знань на елемент практики, найпростішою моделлю якої вони є. Засвоюючи певні поняття, теоретичні положення, які пропонуються студентам у вигляді мисленевого завдання, студенти відчують потребу в дії. Задачний підхід до навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі забезпечує: перетворювальне відтворен-

ня зв'язків між теоретичними положеннями, варіативне відтворення навчального матеріалу з постановкою різноманітних цілей, застосування засобів використання знань у подібних і творчих ситуаціях, систематизацію, самостійний пошук доказів та відповідей на поставлені питання. Задачний підхід до навчання сприяє прискоренню адаптації студентів до професійної діяльності. Адаптаційні процеси в цьому випадку можуть бути зрозумілі, якщо «ідеальні устремління» особистості співвідносяться з уявленнями про певний спосіб професійної поведінки при зіставленні того, що думають студенти про себе та свою професію, з тим, що вони реально можуть привнести у практичну діяльність. Найбільш відомими науковими школами впровадження задачного підходу у вищих педагогічних закладах є науково-педагогічні школи Ш. Амановілі (Грузія), П. Ердієва, С. Лисенкової (Росія), Г. Балла, В. Шаталова (Україна). Отже, як зазначає О. Глузман, задачний підхід до дослідження і побудови спільної діяльності педагогів та вихованців є перспективним шляхом формування уявлень студентів про цілісність педагогічного процесу, у його змістовному, процесуальному і методико-технологічному аспектах. Знання алгоритму вирішення навчальних завдань, оволодіння основними положеннями технологій навчання дозволили сформувати вміння розбиратися в особливостях педагогічних ситуацій, знаходити оптимальні варіанти їх вирішення у процесі практичної педагогічної діяльності [3, с. 250].

Діалогічний підхід до навчання в Азербайджані, Албанії, Молдові, Росії, Україні передбачає включення у навчальний процес гіпотез, питань, моделей, створення образу-питання, образу-варіанта, які розхитують уявлення-штампи, виступають інструментом створення наочних образів суперечностей, парадоксів, труднощів. Цей підхід до навчального процесу реалізується за допомогою питань і розмірковувань у формі діалогу, що сприяє пошукам студентів у власному вирішенні проблемного завдання. Отже, діалогічний підхід до навчання є орієнтацією навчально-пізнавальної діяльності на часткове відтворення послідовності розмірковувань, методів пошуку і вирішення поставлених проблем. У ході діалогічного навчання забезпечується рівність викладача і студентів у діях, думках, висновках. Азербайджанський вчений і педагог І. Ахмедов підкреслює, що діалог забезпечує появу в навчальному процесі гіпотез, питань, моделей. Специфіка діалогічного навчання полягає в тому, що викладач спонукає студентів до створення образу-питання, образу-варіанта. На перший план виходить завдання навчити студентів бачити навчальну проблему, шляхи її вирішення, активно включатися в ситуацію діалогу.

Компетентнісний підхід до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах у наш час є провідним в організації підготовки спеціалістів у контексті Болонської декларації. Країни Чорноморського регіону, які наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. приєдналися до Болонського процесу, реалізують основні ідеї компетентнісного підходу з урахуванням особливостей розвитку національних систем вищої освіти та освітньо-культурних традицій. У країнах Чорноморського регіону компетентнісний підхід розглядається як пріоритетна орієнтація навчання на реалізацію цілей освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців-педагогів [8, с. 122]. Зміст компетентнісного підходу поєднує в собі здатності майбутнього фахівця, які забезпечують результативність професійних дій, фундаментальних і спеціальних знань, навчальні вміння та навички, засоби мислення і відповідальність за рішення, дії особистості. При структуруванні змісту освіти на основі компетентнісного підходу важливо дотримуватися пропорцій фундаментального і прикладного знання з адаптацією навчання до конкретних соціально-психологічних особливостей студентів. Дуже важливо не допустити зрушення особистісних мотивацій з істинних цінностей на абстрактну затребуваність, нівелювання особистісної гідності і якості майбутніх фахівців. Компетентнісний підхід дозволяє впроваджувати таку модель вищої освіти, яка б знайомила майбутнього фахівця із засадами системного розуміння соціально-професійної реальності та прикладною стороною наукового знання. Упровадження цієї моделі сприятиме підвищенню професійної значущості знань і використанню їх як інструмента практичної дії. Компетентнісний підхід забезпечує створення культури знань, освіченості серед студентів, сприяє розвитку в них бачення соціальних стратегій, постановку перспектив особистісного зростання і професійного становлення. Формування в майбутніх спеціалістів-педагогів основних конструкторів: компетентності, компетенцій і професій-

них якостей їх особистості є неможливим без індивідуалізації навчального процесу у вищій школі.

Індивідуально-диференціальний підхід до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах Болгарії, Греції, Грузії, Росії, Румунії, Туреччини та України є основою підготовки творчого вчителя. Індивідуалізація навчання виступає процесуальною стороною навчального процесу. Особливістю навчального процесу у вищому навчальному закладі є комбінування індивідуального підходу з колективними і груповими формами навчальної роботи. Як засвідчує практика, недооцінка індивідуалізації навчання або виключення з дидактичної технології колективних і групових форм роботи може негативно позначитися на рівні професіоналізму майбутніх педагогів. Сьогодні індивідуальний підхід розглядається як форма спілкування викладача і студента, коли педагогічний вплив спрямований на надання допомоги майбутньому вчителю у виявленні власної індивідуальності, розвитку здатностей та умінь у різноманітних ситуаціях знаходити свій індивідуальний стиль діяльності [8, с. 125]. Індивідуально-диференціальний підхід стимулює реалізацію потенційних можливостей студентів і сприятливо впливає на пізнавальну діяльність та його професійне становлення. Головне правило індивідуального підходу полягає в тому, щоб залучення студентів до активної діяльності забезпечувало виявлення і розвиток їх здібностей та можливостей, закріплення професійно значущих якостей їх особистості. Сутність індивідуально-диференціального підходу полягає в тому, щоб допомогти майбутньому педагогові розкрити для самого себе та оточуючих своє власне, особливе, що у ньому приховано. Пошук себе в обраній професійній сфері, формування педагогічних здатностей, оволодіння професією є суцільно індивідуальним процесом. Викладач вищого педагогічного навчального закладу виступає у ролі консультанта, активного помічника, але особлива увага кожного студента має бути зосереджена на власних зусиллях, які забезпечують його професійне зростання. Призначення індивідуально-диференціального підходу, підкреслює румунський науковець Пауль Шербан Агачі, полягає в тому, щоб допомогти майбутньому педагогові знайти себе в обраній професії, наблизитися до розуміння своїх професійних можливостей і здатностей, навчитися використовувати їх продуктивно та творчо у практичній діяльності. Він підкреслює, що індивідуальний підхід до вузівського навчання забезпечує використання методів, які впливають на окрему особистість з урахуванням її особливостей і можливостей, створення умов, які сприяли б розвитку професійних якостей, набуттю необхідних знань, умінь, реалізації потреб та інтересів майбутніх педагогів [1, с. 9].

Орієнтація вузівського навчання на особистість студента та професіографічну модель його майбутньої спеціальності обумовлюють необхідність *імітаційно-ігрового підходу* до організації навчального процесу вищих педагогічних навчальних закладів Азербайджану, Вірменії, Греції, Грузії, Росії, Туреччини, України. Ігрові форми і методи в підготовці майбутніх педагогів дозволяють оптимально врахувати вимоги щодо обраної студентами спеціальності, створити ситуації, включаючись у які, вони будуть оволодівати мистецтвом швидко й ефективно вирішувати навчально-виховні завдання, набувати навичок культури спілкування, розвивати педагогічне мислення. Реалізація імітаційно-ігрового підходу до навчання забезпечує заміну традиційної технології більш раціональною та ефективною, основу якої утворює імітаційно-ігрове моделювання. Імітаційно-ігрова діяльність стимулює творчість студентів. Приймаючи на себе рольове завдання, вони не тільки користуються засобами спілкування, але і прогнозують ігрові дії, перевтілюються, імпровізують, творять. Імітаційно-ігровий підхід в організації навчальних занять забезпечує емоційне та інтелектуальне середовище в студентській аудиторії: атмосферу психологічного комфорту для кожного студента, а саме: психологічну захищеність кожного учасника, коли виконуваний ним ігрові ролі не знижують соціального статусу, не викликають почуття професійної безнадійності та дискомфорту; перспективу професійного зростання, усвідомлення залежності між якістю виконання ігрової ролі та успішністю професійного становлення; формування позитивної установки на імітаційно-ігрову діяльність, самостійність, творчість; включення студентів у систему відносин, побудованих на педагогічній взаємодії, співробітництві та співтворчості, що забезпечує кожному свободу дій, активність в імітаційно-ігровій ситуації; реалізацію рефлексивних та емпатійних процесів, що дозволяють управляти емоціями і станом учасників імітаційно-ігрової

діяльності, проявляти гнучкість, сприймати учасників такими, якими вони є, не нав'язуючи чужого підходу до виконання навчальної ролі.

Імітаційно-ігровий підхід до навчання містить у собі умови для підготовки творчого й активного, здатного бачити перспективу, формулювати проблему, ставити і самостійно вирішувати її, реалізовувати стратегію професійної діяльності і техніку комунікативної поведінки випускника вищої педагогічної школи. Найбільш широко імітаційно-ігровий підхід реалізується в системі вищої освіти Росії. Так, доктор педагогічних наук, професор Т. Акбашев розробив технологію «розвивальної кооперації», в основі якої лежить конструювання кожним учасником навчального процесу спільної діяльності.

Висновки. Основною метою організації навчально-виховного процесу у вищій педагогічній школі країн Чорноморського регіону є формування готовності майбутніх учителів до компетентної, ефективної професійної педагогічної діяльності в освітніх установах та виховних закладах різних типів (дошкільних, шкільних, середньої спеціальної освіти, вищих). З цієї точки зору навчально-виховний процес у педагогічній вищій школі досліджуваних країн повинен забезпечити: достатній обсяг знань і вмінь з питань теорії, методики і техніки виховної роботи, високий рівень оволодіння дидактикою, яка є основою шкільної діяльності, достатній рівень знань про людину як майбутнього об'єкта і суб'єкта педагогічного впливу, відповідну підготовку до вирішення освітньо-виховних завдань у процесі навчання. Встановлено, що кожна країна Чорноморського регіону має свої *власні підходи* до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що головним завданням сучасного навчання і виховання є розвиток творчого потенціалу майбутнього спеціаліста, здатного до перетворення соціуму і створення нових форм суспільного життя, нестандартного виконання професійних функцій.

Список використаних джерел

1. Агачи П.Ш. Проблемы совместительства в университете Бабеш-Боляй г. Клуж-Напока / П.Ш. Агачи // Высшее образование в Европе. – 2006. – № 3, т. 31. – С. 8–15.
2. Акбашев Т.Ф. Непрерывное образование и развивающая кооперация / Т.Ф. Акбашев // Вестник высшей школы. – 1988. – № 10. – С. 7, 35–38.
3. Глузман А.В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования: монография / А.В. Глузман. – К.: Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
4. Даллакян А.М. Формирование профессиональной компетентности студентов в процессе непрерывной педагогической практики / А.М. Даллакян, Р.С. Базинян // Материалы международной научной конференции [Модернизация непрерывной практики и внедрение механизмов организации в системе высшего педагогического образования], (Ереван, 1–5 июля 2013 г.). – Ереван: АГПУ им. Х. Абовяна, 2013. – С. 328–333.
5. Думитраш О.В. Проектное исследование по русскому языку как способ формирования культурно-языковой компетентности молдавских старшеклассников: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О.В. Думитраш; Государственный институт русского языка им. А.С. Пушкина. – М., 2012. – 24 с.
6. Зязюн І.А. Освіта і вчитель у контексті українського державотворення / І.А. Зязюн // Директор шк. – 1999. – № 5. – С. 5–8.
7. Карапетян В.С. Проблема моделирования и развития профессиональных и личностных компетенций будущих педагогов / В.С. Карапетян, Р.А. Петросян, А.Л. Погосян // Материалы международной научной конференции [Модернизация непрерывной практики и внедрение механизмов организации в системе высшего педагогического образования], (Ереван, 1–5 июля 2013 г.). – Ереван: АГПУ им. Х. Абовяна, 2013. – С. 360–369.
8. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе : учеб. пособие / Л.В. Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, 2007. – 318 с.
9. Кремень В. Дитиноцентризм – провідна лінія сучасної освіти [Електронний ресурс] / В. Кремень. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/isp/2008_1-2/1Tochka_zoru.pdf/

В статье делается попытка освещения и анализа научно-практических подходов (технологического; педагогического взаимодействия, сотрудничества и сотворчества; лично-деятельностного; содержательно-процессуального; задачного; диалогического; компетентностного; лично-дифференциального; имитационно-игрового) к организации учебного процесса в высших педагогических учебных заведениях стран – членов Организации Черноморского экономического сотрудничества.

Ключевые слова: высшее педагогическое образование, система высшего образования, педагогические кадры, подход.

The article highlights and analyses scholarly and practical approaches to the organization of the educational process at higher pedagogic educational establishments of the country-members of the Black Sea Economic Cooperation Association. Each researched country of the Black Sea Region has its own approaches to the issue of the educational process organization in the system of higher pedagogic education.

Key words: higher pedagogic education, the system of higher education, pedagogic staff, the approach to the educational process.

Одержано 28.10.2014.